

Hvad finder du i præsternes
arkiver ud over kirkebøger?

Michael Dupont

Hvad kan vi nå?

- Hvordan du finder det rigtige arkivalie
- Kort om Daisy og Arkivalieronline (AO)
- Det gejstlige hierarki
- Præsten og undervisningen
- Præsten og sundhedsvæsenet
- Præsten og fattigfolk

Hvordan du finder det rigtige arkivalie

- Vigtigt, før du søger i Daisy!
- Slægtsforskerbøger, internettet
- Skal have en idé om, hvad du vil finde
- Læs om det (grundighed sparer dig på længere sigt!)

Hold øje med

- Hvilken myndighedstype, der behandler sagerne (amt, politi, kommune, sogn osv.)
- Hvad arkivaliet ofte kaldes (journalsag, skifteprotokol, straffeakt osv.)
- Disse to oplysninger skal bruges i Daisy!

Det store problem: Hvad hedder myndigheden?

Landsdækkende:

- DIG-DAG
- Atlas over Danmarks administrative inddeling efter 1660
- Trap-Danmark, div. udgaver

Lokalt:

- Øst for Storebælt: De brune kasser (i AO)

DIG-DAG

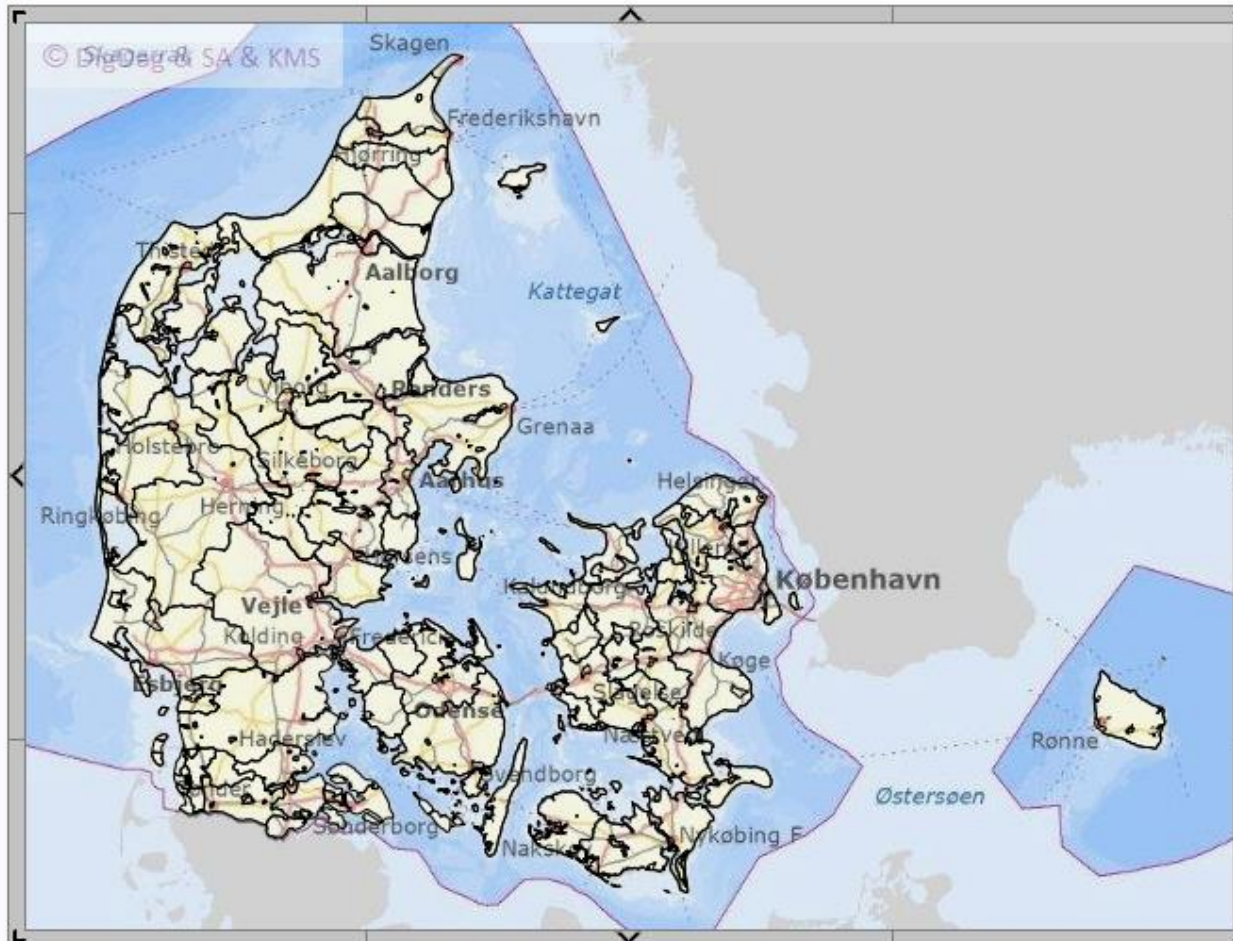
- Betyder Digitalt atlas over Danmarks historisk-administrative geografi
- Kan vælge år + myndighedstype og se myndighedens omfang og navn på den tid
- Kan vælge stednavnesøgning (med % efter stednavnet!) og finde over- og underordnede myndigheder

Tid: 1750 10 01

Administrativ inddeling:

- ☐ + Kommunal
- ☒ + Amtslig/regional
- ☐ + Kirkelig
- ☐ + Retslig
- ☐ + Geografisk
- ☐ + Politivæsen
- ☐ + Øvrige

Der vises administrativ inddeling: Amtslig/regional

1700

1750

1800

1900

2000

Søg efter sted:

Søg i:

☒ Moderne form☒ Historisk form

Søgeområde

Find

Vordingborg

Navn: Vordingborg

Officielt navn på [Stednavn: Vordingborg](#)

Beskrivelse

Vordingborg Amt

Navn: Vordingborg Amt

Officielt navn fra 19.02.1662 til 25.05.1803 på [Amt: Vordingborg Amt](#)

Vordingborg Bygrunde Ejerlav

Navn: Vordingborg Bygrunde Ejerlav

Officielt navn fra 1000-1682 på [Ejerlav: Vordingborg Bygrunde Ejerlav](#)

Vordingborg District

Navn: Vordingborg Distrikt

Navn: Vordingborg District

Officielt navn på [Lægedistrikt: Vordingborg District](#)

Vordingborg Distriktskirurgikat

Navn: Vordingborg Distriktskirurgikat

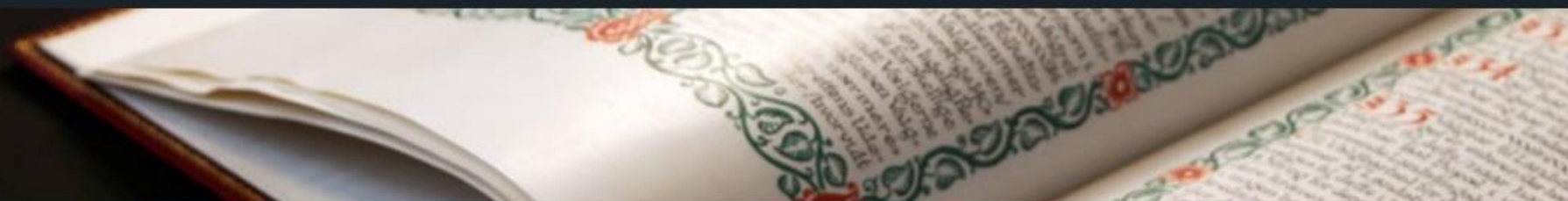
Kaldenavn på [Lægedistrikt: Vordingborg Distriktskirurgikat](#)

Vordingborg Færgesård

Navn: Vordingborg Færgesård

Jeg vil gerne...

[Søge om tilladelse til at se arkivalier](#) > [Være frivillig](#) > [Købe en arkivundersøgelse](#) >

[I gang med at slægtsforske](#) > [Aflevere private arkivalier](#) > [Kende mit fødselstidspunkt](#) >

Se arkivalier online

På **Arkivalieronline** finder du alle digitaliserede dokumenter. Når du vælger et emne nedenfor, sendes du til Arkivalieronline.

[Kirkebøger](#) >

[Folketællinger](#) >

[Lægdsruller](#) >

[Skifter](#) >

[Se mere](#) >

Søg og bestil

I arkivdatabasen **Daisy** kan du søge i Rigsarkivets arkiver og bestille materiale til brug på en læsesal. Søgeresultaterne vises i Daisy.

[Avanceret søgning](#) > [Om Daisy](#) >

[Log ind](#) > [Opret brugerprofil](#) >

Søg i samlingerne

Én indgang til alle data i arkivdatabasen Daisy, Arkivalieronline og Indtastningsportalen. Søgeresultaterne vises i **Søg i samlingerne**.

[Avanceret søgning](#) >

Daisy

- Rigsarkivets arkivdatabase
- Henviser både til
  - originale arkivalier, der skal bestilles frem
  - scannede arkivalier, der kan ses i AO
- Daisy er den sikre indgang!

Daisy, avanceret søgning

Søg i arkivaliesamlingerne

Arkivskaber eller arkivserie:

Arkivskaber:

Arkivserie:

Periode:

-

Søg i Daisy

Arkivalieronline (AO)

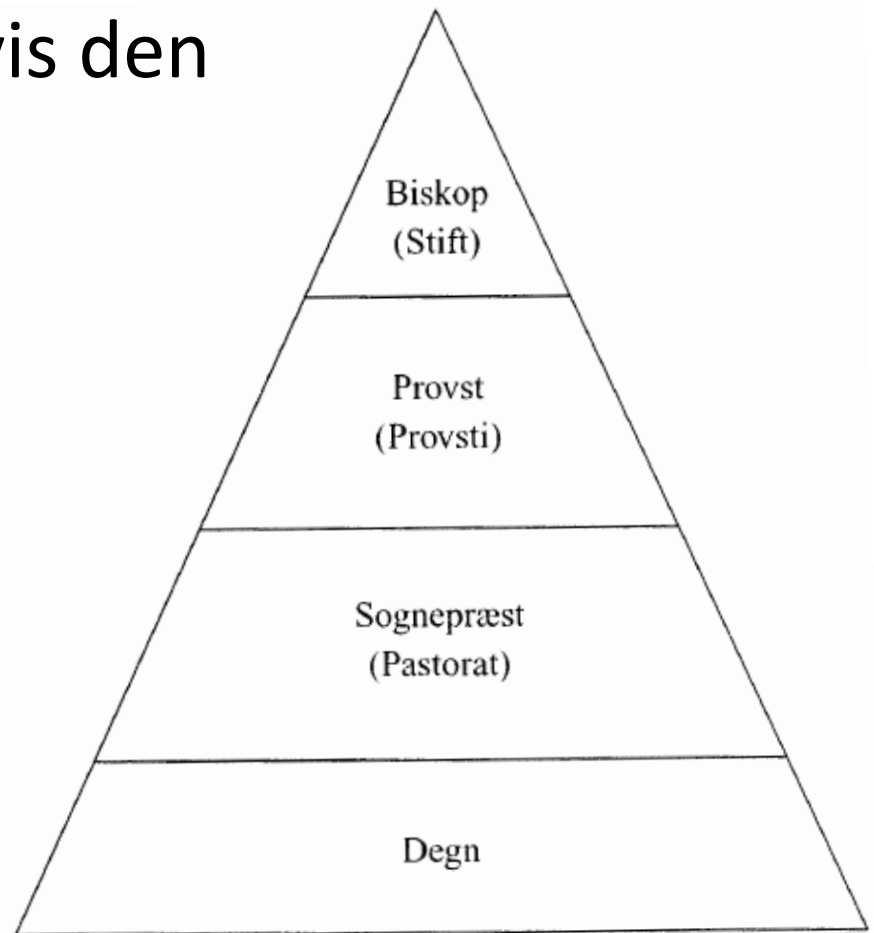
- AO er en indgang til de digitaliserede arkivalier, der findes i Daisy
- AO og Daisy direkte knyttet sammen
- Alt, der findes i AO, findes også i Daisy

Udfordringer

- Skal overskueliggøre mange arkivalier
- Gemmer sig i Daisy, men synliggøres i AO
- Sidegevinst: Er en øjenåbner for nye arkivaliegrupper, som mange slægtsforskere ikke tidligere har benyttet

Det gejstlige hierarki

- Oplysninger om en sag kan være i flere myndighedsarkiver, hvis den har været "til tops"

Stifter, provstier og sogne anno 1800

Bispens opgaver

- Biskoppen var højeste myndighed i et stift
- Mellemlid mellem centraladministrationen og den lokale gejstlighed
- Skulle føre tilsyn med præster og degne
- Eksaminere og ordinere nye præster
- Visitere alle kirker og skoler hvert 3. år

Provstens opgaver

- Provsten var øverste myndighed i et provsti
- Indsætte nye præster
- Visitere alle sogne mindst 1 gang årligt
- Mellemed mellem biskoppen og præsterne
- -1806 skiftemyndighed for provstiets præster, degne, klokkere osv. (og deres familier)
- Tilsyn med fattigvæsen og skolevæsen
- Meget er gået tabt før 1800!

Præstens opgaver

- Præsten var øverste myndighed i et pastorat (bestod ofte et hovedsogn + et eller flere anneks sogne)
- -1817 skiftemyndighed for sine fæstere (hvis præstegården bortfæstede jord)
- Prædikant og sjælesørger for pastoratet
- Føre kirkebog
- Eneste embedsmand på landet, pålagt mange verdslige opgaver

- Bekendtgørelse af love og forordninger
- 1708- fattigvæsen (1803- formand for fattigkommissionen)
- 1739- skolevæsen (1814- formand for skolekommissionen)
- 1810- tilsyn med koppevaccination (1831-1841 medlem af sundhedskommissionen på landet)
- 1689- tilsyn med jordemødre
- 1782- opsyn med smitsomme sygdomme

Præsten og undervisningen

Arkivskaber eller arkivserie:

Arkivskaber:

Arkivserie:

Periode:

Søg i Daisy

Der blev fundet **1392** poster.

Side **1** af 3.

Gå til side:

1/3

Fra

Til

Arkivskaber

1899 1920 Abild Sogn

1901 1920 Abild Sogn

1895 1908 Abild Sogn

1898 1920 Abild Sogn

1895 1920 Abild Sogn

1810 1895 Abild Sogn

1922 1933 Absalons Sogn

1945 1964 Absalons Sogn

Arkivserie

Forhandlingsprotokol, Sølsted skolekommission

Forskellige skolesager

Indkomne sager vedr. Abild skole

Indkomne sager vedr. Sølsted skole

Indkomne sager vedr. Vennemose skole

Regnskabsbog for Sølsted skole

Søndagsskolens kartoteksbog

Søndagsskolens kassebog

De lange linjer

- Pietisme, personligt forhold til gud, Christian 6. (konge 1730)
- 1736: Konfirmationen indføres, læsning forudsættes
- 1739: Skolegang og undervisningspligt for alle børn i landdistrikter (vigtigste fag læsning og kristendomskundskab)
- 1814: Skolegang og undervisningspligt for alle børn (læsning, skrivning og regning)

Skolekommission

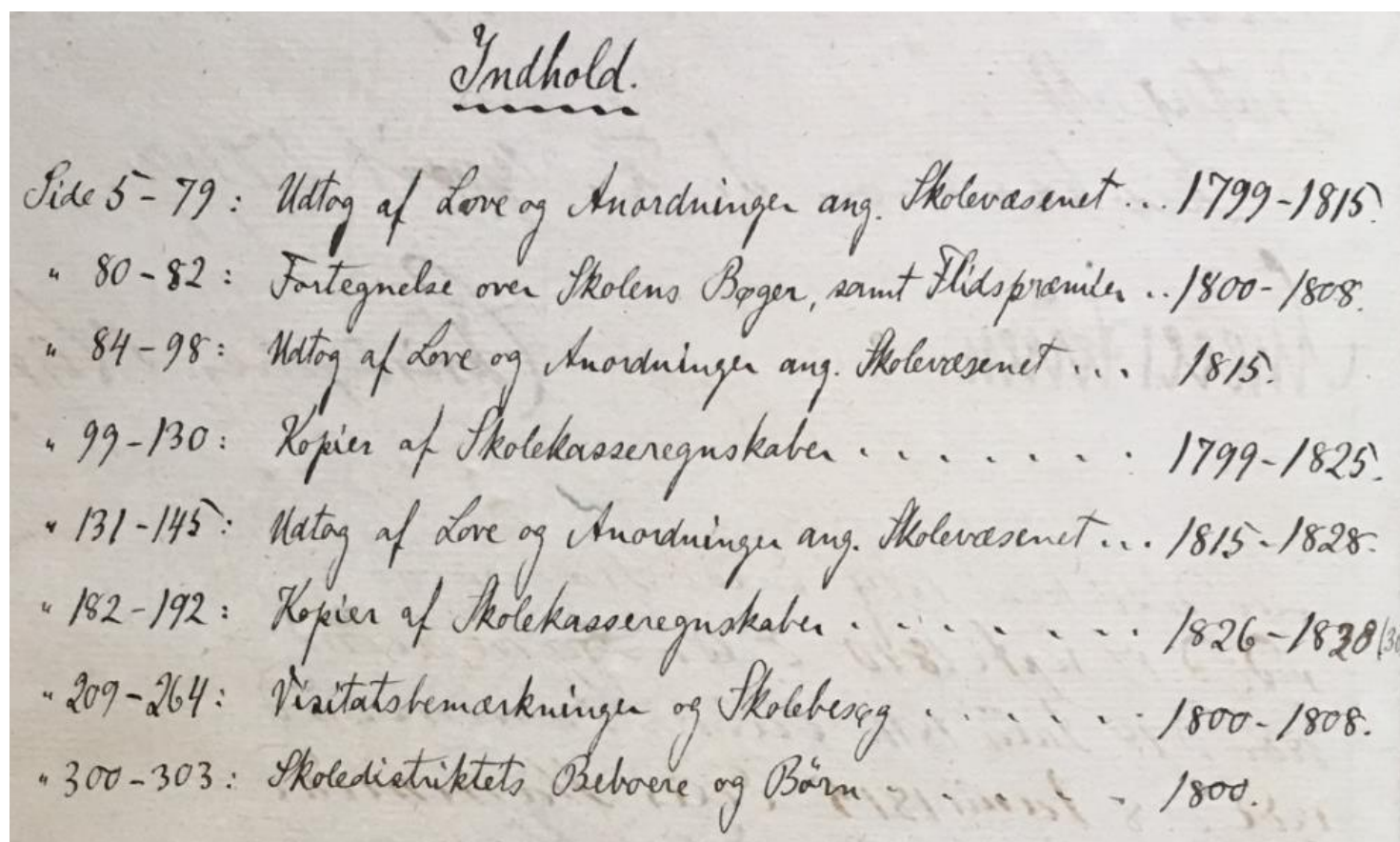
- Udvalg med ansvar for kommunens skolevæsen 1814- (nedlagt i landkommuner 1841-1867)
- Præsten født formand -1933

Skolen efter 1814

- 7 års skolegang
- 1. klasse: 7-10 år
- 2. klasse: 11-14 år
- På landet var der skolegang 3 hele dage om ugen
- I købstæderne var der skolegang 6 halve dag om ugen
- Udenadslære og overhøring

Eksempel: Sengeløse Pastorat

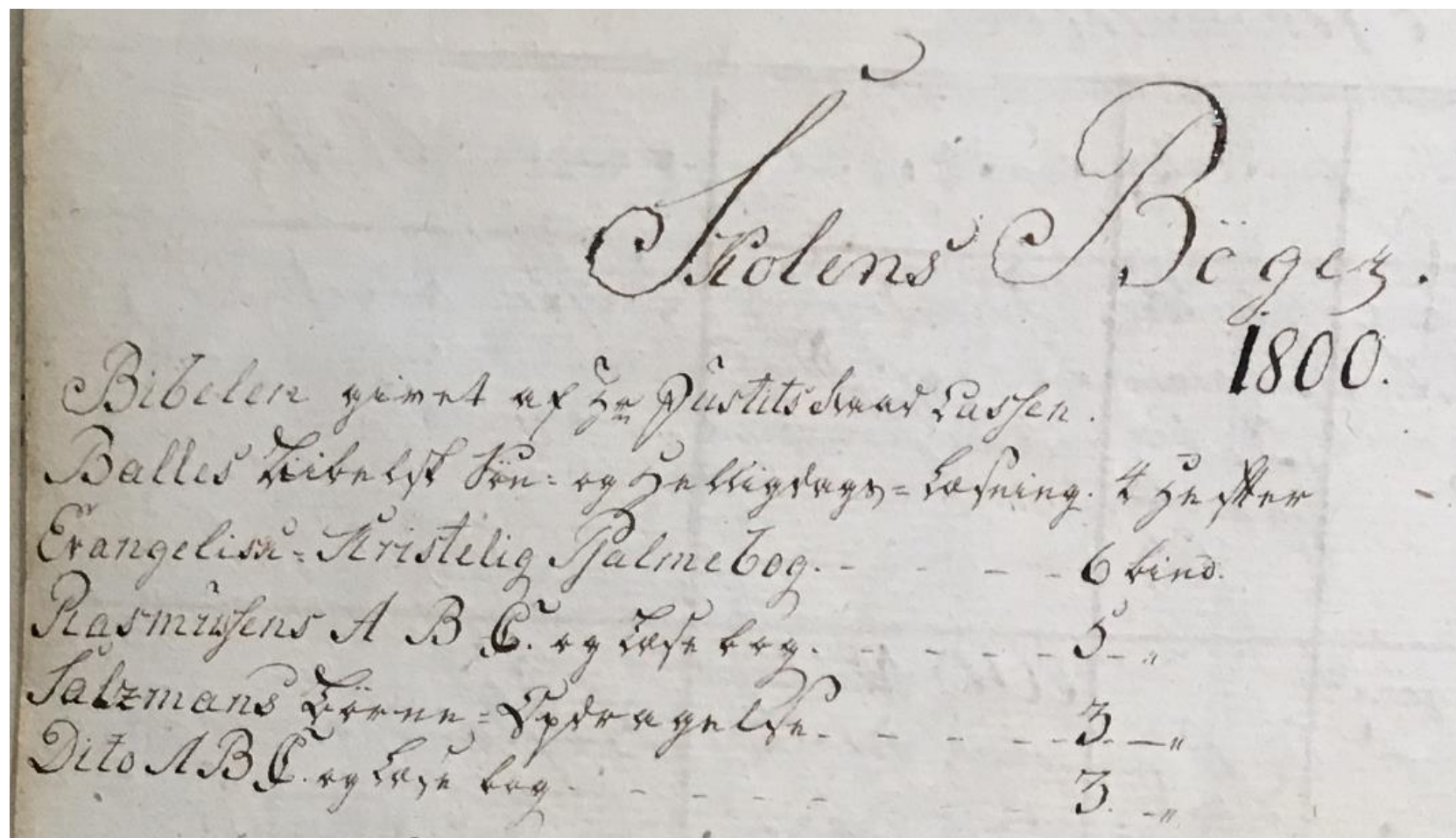
- Skoleprotokol 1799-1828:

The image shows a handwritten table of contents from a school protocol book. The title 'Indhold.' is written in cursive and underlined at the top center. Below it, the contents are listed in a similar cursive script, with page ranges on the left and descriptions of the content on the right, followed by the corresponding years.

Side 5-79:	Udtog af Love og Anordninger ang. Skolevæsenet...	1799-1815.
" 80-82:	Fortegnelse over Skolens Bøger, samt Flidspremier ..	1800-1808.
" 84-98:	Udtog af Love og Anordninger ang. Skolevæsenet ...	1815.
" 99-130:	Kopier af Skolekasseregnskaber	1799-1825.
" 131-145:	Udtog af Love og Anordninger ang. Skolevæsenet...	1815-1828.
" 182-192:	Kopier af Skolekasseregnskaber	1826-1828 ⁽³⁰⁾
" 209-264:	Visitatsbemærkningerne og Skolebesøg	1800-1808.
" 300-303:	Skoledistriktets Beboere og Børn	1800.

Skolens bøger anno 1800

A handwritten list of school books from the year 1800, written in cursive script on aged paper. The title 'Skolens Bøger' is written in a large, decorative hand at the top right, with '1800.' written below it. The list includes various religious and educational texts, with some items having associated page counts or volumes indicated by dashes and numbers.

Skolens Bøger.	
1800.	
Bibelen givet af den kristelige Skole Læreren.	
Balles Lektør for: og Gæstgæst - Læsning. 4 1/2 Sk.	
Evangelisk - Kristelig Salmebog. - - - -	6 bind.
Rasmussen A B C. og Lekt. bog. - - - -	5 - "
Salmesangs Lektør - Lekt. og Lekt. bog. - - - -	3 - "
Dito A B C. og Lekt. bog. - - - -	3 - "

Skoleskema, 1. klasse (1815)

[illegible]

- 1. klasse, mandag
- 7-7.45: Bøn. 1. Afd. Indenadslæsning med Læreren. 2. Afd. læser over paa Relig.lect. saavel Indhold og Ord
- 7.45-8.15: 2. Afd. give Ret... Relig. Lection saavel Indhold som Ord. 1. Afdeling H... med et Barn af 2. Afd.
- 8.15-8.30: Hele Klassen gaar ud at røre sig.
- 8.30-9.15: Udenadsbogstv. med Hele Klassen hvormed forventes dansk Gramatik.
- 9.15-10: 1. Afd. foresættes Kateketisk en ny Religion lection. 2. Afd. skriver Tal ell. Bogstaver.
- 1-1.45: Smukskrivning med Hele Klassen
- 1.45-2.30: Hovedregning med hele Klassen.
- 2.30-2.45: Hele Klassen gaar ud at røre sig.
- 2.45-3.30: Veiledning ved den store Tavle til Dansk Stil og Retskrivning
- 3.30-4: Forstandsøvelser.

Klasseskema, 2. klasse (1815)

86. Utskrift af Lektions-Tabel for 2de Indviisnings-
Sæmmedag.

Ugen	fredag kl 9 $\frac{1}{2}$	for 9 $\frac{3}{4}$ kl 10 $\frac{1}{2}$	for 10 $\frac{1}{2}$ kl 10 $\frac{3}{4}$	for 10 $\frac{3}{4}$ kl 11 $\frac{1}{2}$
Mandag	Prædiken bryd Lektie Engelsk	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie
Torsdag	Lektie Engelsk	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie
Onsdag	Lektie Engelsk	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie
Lørdag	Lektie Engelsk	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie
Søndag	Lektie Engelsk	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie

87. Utskrift af Lektions-Tabel for 2de Indviisnings-
Sæmmedag.

Ugen	fredag kl 12.	for 1 kl 1 $\frac{1}{4}$	for 1 $\frac{1}{4}$ kl 2 $\frac{1}{4}$	for 2 $\frac{1}{4}$ kl 3 $\frac{1}{4}$
Mandag	Prædiken bryd Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie
Torsdag	Lektie Engelsk	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie
Onsdag	Lektie Engelsk	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie
Lørdag	Lektie Engelsk	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie
Søndag	Lektie Engelsk	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie	1ste Lektie 2de Lektie 3de Lektie

- 2. klasse, mandag
- 9-9.45: Prædikens Repitition. Boglæsning.
- 9.45-10.30: 2. Afd. Religion. 1. Afd. Stil og Retskrivning paa egen Haand
- 10.30-10.45: Hele Klassen gaar ud at røre sig.
- 10.45-11.30: 1. Afd. Religion. 2. Afd. Stil og Retskrivning paa egen Haand
- 11.30-12: Stil og Retskrivning. Rettelser.
- 1-1.45: Smukskrivning
- 1.45-2.30: Skriftlæsning
- 2.30-3 a 4: Forstandsøvelser

Beboere og børn anno 1800

Sjøl Districtets Beboere og Børn					
Sjøl Byg.		Forældre.	Børn.	Forældre.	Børn.
Forældre.	Børn.	Claus Larsen	Magretts.	Svend Christensen	Peder +
Peder Jacobsen	Mette +	Peder Hansen	Magrette +	Hans Andersen	Niels +
A. Sophie +		Peder Nielsen	Søren +	Niels Larsen.	Albret +
Magrette +			Mette +		Anders +
Niels Jensen	Ane.	Lars Poulsen	Kirsten +	Lars Johansen	Karen +
Magrette +			Karen +		
		Otto Olsen	Jens +		
Lars Pedersen	Poul +	Christen Jensen	Ane +		
Hans Andersen	Lars +	Erin Olsen.	Ole +		
	Karen +		Christian +		
	Kirsten +		Kirsten +		
Peder Pedersen	Karen +	Hans Knudsen	Knud +		
	Gundil +		Niels +		
	Anders.				

Biskoppen Nicolai Balles visitats

[illegible]

- ”I Aaret 1800 den 27. Septbr. visiterede jeg tredie Gang i Sengeløse Skole. Blandt en talrig Forsamling af Børn svarede de fleeste meget vel, enten af Lærebog eller Catechismus samt bibelsk Historie med kjendelig Forstand og Adskillige udmærkede sig i Særdeleshed. For det meste læste de ligeledes godt i Bog, og vidste, hvad det var, som blev læst. De havde lært Psalmer af den nyeste Psalmebog, videre Øvelse i Skrivning saavel som i Regning, kan sees i Møde. Herren styrke og belønne den brave Skolelærer for sin Aarvaagenhed og Fliid! Hans Medhjelperske Throne Marie Nielsdatter fortjener megen Bifald og Agtelse. Dr. Nic. Edinger Balle.”

Provsten Christopher Nyrops visitats

Man kunde sige Lese foranstaaende H^o Lector Quint.
sens Forklaringer ved sine Præd^o i Sengelske Skole
uden med megen Glæde. Skole Underviisning

236. gives uafbrudt - seges ogsaa med Stedighed af
de normore Born - og Deres Fremgang derved er
bevist ved de holdte Examina i Skolen. Foruden
at der drives paa ordentlig Skrivning, skrivt med et
tilst^o Antal endan med de øvrige Skole Borns i sin
der Afsejllige i visse Mellemtoners Tegnere Chesser.
Rette er i mine Tanper ret præfekt - og altsaa en

Variation, som hindrer Dersked, og giver et bestemt;
Den over tidlige Haanden - styrker Øje-musklet, og
vænner Børnet at faste sig ved een Gjenstand, en
Sag — Men med den som forspinde, og van-
shelige Skolegang fra Marmeren og Vindløse
maatte endelig rindes Punt.

Gjættung 1. 24. Sept. 1852. Christyður Nýsög.

- ”Man kand ikke læse foranstaaende Pastor Giertsens Forklaringer ved sine Besøg i Sengeløse Skole uden med megen Glæde. Skole Underviisning gives uafbrudt – søges ogsaa med Stadighed af de nærmere Børn – og Deres Fremgang derved er beviist ved de holdte Examiner i Skolen. Foruden at der drives een ordentlig Skrivning, skiønt med et lidet Antall endnu med de øvrige Skolebørns; han har Adskillige i siste Mellemtimes Tegne Øvelser. Dette er i mine Tanker ret priiseligt – ey allene en variation, som hindrer Dorskhed, og gives at bestille; Den øver tillige Haanden – styrker Øyemaalet, og vænner Barnet at fatte sig ved een Gienstand, een Sag [...] Glostrup den 21. Sept. 1802. Christopher Nyrop.”

Præsten Henrik Mathias Giertsens visitats

252. Qua 1804 1te Decembris huiusmodi Platan,
og indsejlet mig med 38 Gæster, blandt andet
til anden Side en Hørd; men i Ryg. Jalden
et end Væsen mange Gæster, med 2 de
indsejlet. Alle Gæsterne blev gæstede, samt
i Læsestuen, som fortæller med Hæder
«Hæ», samt i Hæder af Pæder. af den Jalden
«Læ» de gæster med Hæder og Hæder
«Læ» de Hæder med Hæderne til Hæderne.
Hæder af Hæder = Hæderne Hæderne
Hæderne. Hæder en Hæder Hæderne

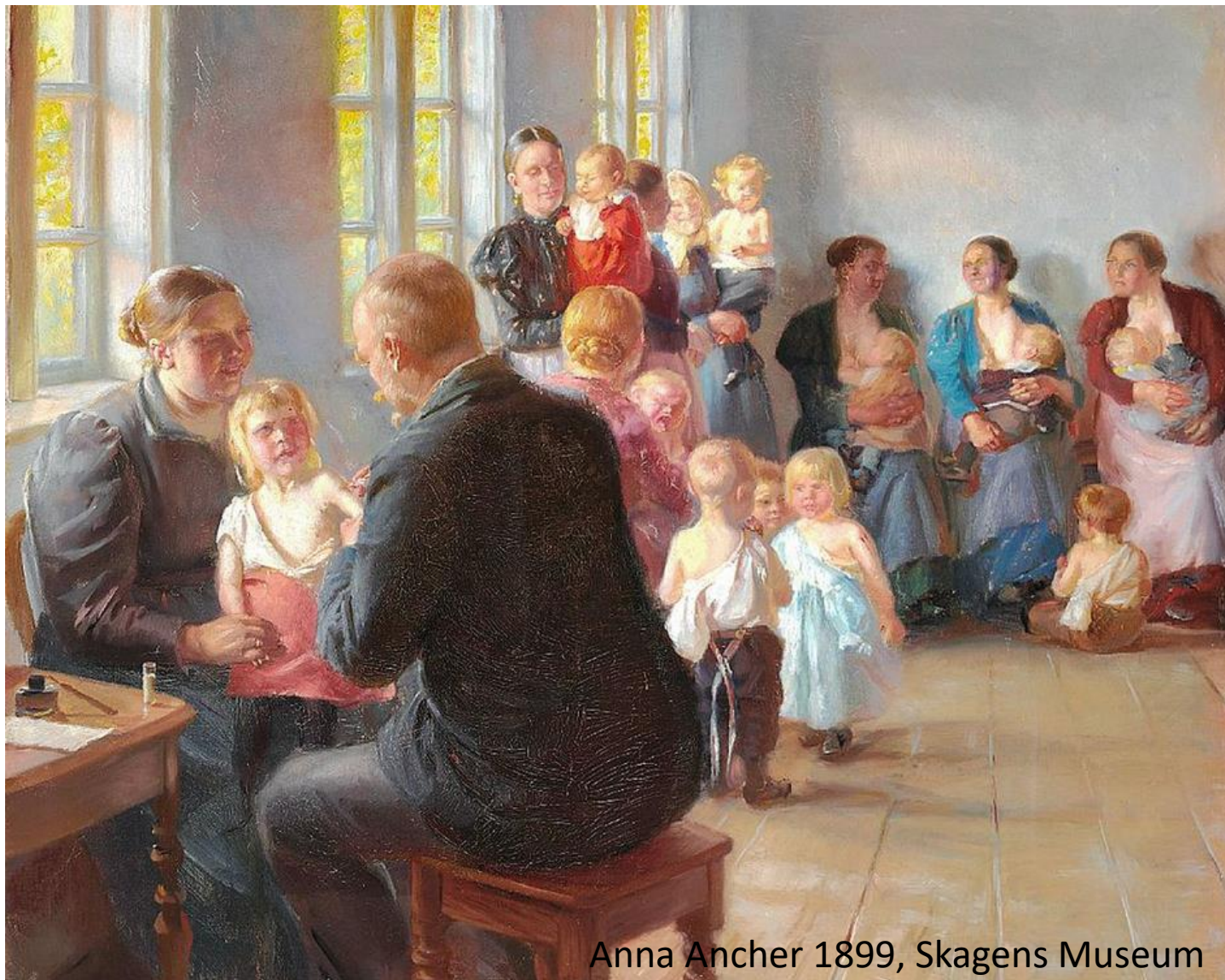

Den nyeste Skrift, ifra Anna Jacobson, fra
Andersens Fader, i 9de Aar. Den Anden-
= jante Pön Anders indværelse sig forstine-
ligen i Rensing, Skisning, Skisning, Skis-
ning; han som var jævnligt gæst.
I. og i Skisning, og 4te af den nye.
Glada og Munkesat for Børnen, som
for Andersensindring for Børnen og Med-
= sigtelse, en lidenlig som udfør som
liden som Børn, og med Børnen som
Andersens i Andersensindring Børn.
Hvad kan man sige med Børn Glada?
Engelose d. 1te Febr. 1801. Gierff.

- Aar 1801 1ste December besøgte Skolen og underholdt mig med 38 Børn, skjønt Antallet til anden Tiid er større; men i Dag holder det onde Veir mange hiemme, mest dem udenbyes. Alle Børnene bleve prøvede, deels i Indenadslæsning, som hørtes med Fornøjelse, deels i Lærebog og Catech. efter hvilken de gjøre med Forstand [...], da de vænnes ved Læsningen til Eftertanke. Skrive- og Regne-Øvelserne fortsættes uafbrudte. Det er en Fornøjelse at see nogles Skrivt, især Ane Jens Datter, Jens Andersens Datter, i 9de Aar. Ole Andersens Søn Anders udmærker sig fortrinligen i Læsning, Skrivning, Regning, Tegning. Han har et ypperligt Hoved. 9 øves i Skrivning, og 4re af dem regne. Glæde og Munterhed hos Børnene, Iver for Undervisningen hos Læreren og Medhielperske, er kiendelig for enhver som kiender denne Skole, og med Agtsomheden nærværende i Undervisnings Tiden. Hvor kan man være med større Glæde? Sengeløse den 1ste Decbr. 1801. Giertsen.

Præsten og sundhedsvæsenet

Anna Ancher 1899, Skagens Museum

Arkivskaber eller arkivserie:

Arkivskaber:

Arkivserie:

Periode:

- 2019

Søg i Daisy

Der blev fundet **198** poster.

Side **1** af 1.

Fra

Til

Arkivskaber

1812	1870	Agedrup Sogn
1871		Allerup Sogn
1858	1862	Allerup-Davinde sognekommune
1858	1862	Allerup-Davinde sognekommune
1804	1824	Allested Sogn
1805	1877	Allesø Sogn
1805	1877	Allesø Sogn
1881	1887	Alslev Sogn (Ribe Amt)
1808	1836	Asperup Sogn

Arkivserie

Vaccinationsprotokol
Vaccinationsprotokol
Vaccinationsprotokol
Vaccinationsprotokol for privatunderviste børn
Vaccinationsprotokol
Vaccinationsprotokol
Vaccinationsregister
Vaccinationsprotokol for privat underviste børn
Vaccinationsprotokol

Vaccinationsprotokoller

- 1810: Forordning om koppevaccination
- Ingen tvang
- Man skulle dog bevise, at man havde haft "de naturlige kopper" eller var vaccineret, hvis man ville konfirmeres, giftes, gå i skole, have en læreplads eller ansættes i militæret!

Mindre epidemi i København 1894

Fra Medicinsk Museion

Hvor findes de

- Sognearkiver
- Embedslægearkiver

Fra [?] Til Arkivskaber [?]

1812	1870	Agedrup Sogn
1871		Allerup Sogn
1858	1862	Allerup-Davinde sognekommune
1858	1862	Allerup-Davinde sognekommune
1804	1824	Allested Sogn
1805	1877	Allesø Sogn
1805	1877	Allesø Sogn
1881	1887	Alslev Sogn (Ribe Amt)
1808	1836	Asperup Sogn
1804	1818	Assens Sogn
1805	1819	Assens Sogn
1810	1857	Avernakø Sogn
1812	1870	Bederslev Sogn
1812	1893	Birkende Sogn
1814	1834	Bogense Sogn
1820	1844	Brahetrolleborg Sogn

Arkivserie [?]

[Vaccinationsprotokol](#)
[Vaccinationsprotokol](#)
[Vaccinationsprotokol](#)
[Vaccinationsprotokol for privatunderviste børn](#)
[Vaccinationsprotokol](#)
[Vaccinationsprotokol](#)
[Vaccinationsregister](#)
[Vaccinationsprotokol for privat underviste børn](#)
[Vaccinationsprotokol](#)
[Vaccinationsprotokol for Assens sogn, ministerialbog](#)
[Vaccinationsprotokol for Baagø sogn, ministerialbog](#)
[Vaccinationsprotokol, ministerialbog](#)
[vaccinationsprotokol, ministerialbog](#)
[Vaccinationsprotokol](#)
[Vaccinationsprotokol](#)
[Vaccinationsprotokol, ministerialbog](#)

Sognearkiver

- Vaccinationer kan være indført i
  - Kirkebogen (se indholdsfortegnelse forrest i kirkebogen)
  - Selvstændige vaccinationsprotokoller

Eksempel, Drejø Sogn

Indhold.		
Side 1-24	Alle Ministerialia imellem herunder (ogsaa Vaccination)	1811-14.
25	Fødte Mandkøn	1814
30-31	— Kvindkøn	—
36-37	Konfirmerede. Dreng	—
40-41	— Piger	—
44-45	Kopulerede	—
50-59	Forloveradheser	1818-26
60-61	Døde. Kvindkøn	1814.
64-65	Konfirmerede register	
66-189	Forloveradheser	1826-93.
242 og	Vaccination	1810-56 (begyndende bagfra)

Uusi ja vanha 1842 maastuomari ^{Ulkosessa} ^{Uusi ja vanha} ^{Uusi ja vanha}

N	Uusi ja vanha maastuomari	Uusi Ma. Aik.	Aik.	Uusi	Uusi ja vanha maastuomari
1	Uusi ja vanha maastuomari	1.	1.	Uusi	Uusi ja vanha maastuomari
2	Uusi . . . x 1.	"	1.	Uusi	Uusi ja vanha maastuomari
3	Uusi . . . x 1.	"	1.	Uusi	Uusi ja vanha maastuomari
4	Uusi . . . x 1.	"	1.	Uusi	Uusi ja vanha maastuomari
5	Uusi . . . x 1.	"	1/2.	Uusi	Uusi ja vanha maastuomari
6	Uusi . . . x 1.	"	1/2.	Uusi	Uusi ja vanha maastuomari
7	Uusi . . . x 1.	"	1.	Uusi	Uusi ja vanha maastuomari
8	Uusi . . . x 1.	"	1/2.	Uusi	Uusi ja vanha maastuomari
9	Uusi . . . x 1.	"	1.	Uusi	Uusi ja vanha maastuomari
10	Uusi . . . x 1.	"	1.	Uusi	Uusi ja vanha maastuomari
11	Uusi . . . x 1.	"	1.	Uusi	Uusi ja vanha maastuomari
12	Uusi . . . x 1.	"	1/2.	Uusi	Uusi ja vanha maastuomari
13	Uusi . . . x 1.	"	1/4.	Uusi	Uusi ja vanha maastuomari

Agar cap Sub: Spis: Turek

Gjætt Paa	Indfødt cellem station	Atkøst station	Amarskinger
Arriar	gad.	21 ^{de} Aug 1842.	Atkøst 22 Atkøst
Kuor.	—	—	ven kan fortel
Arriar.	—	—	den 10 ^{de} paa:
—	—	—	1843.
Kuor.	—	—	L. forsmødt.
—	—	—	
—	—	—	Indfødt i ministeren
Arriar.	—	—	hagen.
—	—	—	
Arriar.	—	—	
—	—	—	
—	—	—	
Bistep.	—	—	

Eksempel, Allesø Sogn

I Allesø Sogn er i Aaret 1871 eet Lærn, som ikke har søgt Holm, men er blevet indskræmt i Hjemmet, nemlig	
Anne Cathrine Pedersen, Datter af Næver Peder Henriksen i Søruplev, født 1/4 April 1864.	Udleveret af Rasmert 28 Juli 1864
I Næsbyhovedsbroby Sogn er i Aaret 1871 følgende Lærn privat underviste.	
Mary Cathrine Hansen, født 8de Aug. 1861 - - -	af Ehnkhus 22 Jul 1869.
Elise Jørgine Cathrine Hansen, født 1/4 October 1863 - - -	af Ehnkhus 2 Jul 1869.
Datter af Ejendoms Hansen i Næsby.	
Maren Christine Rasmussen, født 1/4 Novbr 1863 - - -	af Rasmert 26 Juli 1864
Datter af Jøns Rasmus Rasmussen, Næsby Mark.	
Maren Thine, født 25 Febr 1861 - - -	

Embedslæger

- En offentlig ansat læge
- Ca. 1790 indføres distriktslægerne
- Før 1915: Distriktslæge (lægedistrikt) eller stiftsfysikus (stiftsfysikat)
- Efter 1915: Kredslæge (lægekreds) eller amtslæge (amtslægekreds)

Embedslægearkiver

- Man kan bl.a. finde:
- Dødsattester
- Jordemoderprotokoller/fødselsprotokoller
- Medicinalberetninger
- Vaccinationsprotokoller
- Oplysninger om epidemier, bl.a. tuberkulose

Eksempel, Nakskov Lægedistrikt

No.	Navn	Manuskript	Alindesjon	Alder	Fødested	Fordelere
<u>Den 11. Maj vaccineredes Nedenstående:</u>						
1.	Hanne Marie		1	1 år	Nakskov	Plumers Nielsen
2.	Ludvig	1		1 $\frac{1}{2}$	Nakskov	Hans Lyngbæk
3.	Andreas Carl	1		1 $\frac{3}{4}$	Nakskov	Houus Hans Maden
4.	Carl Christen	1		$\frac{1}{2}$	" " "	Andersen Christ. Hansen
5.	Peter V. Julius	1		5 $\frac{1}{2}$	" " "	Munsmager Frantzen
6.	Edle Cathine Marie		1	2	" " "	Munsmager Frantzen
<u>Den 12. Maj vaccineredes:</u>						
7.	" " "				" " "	" " "

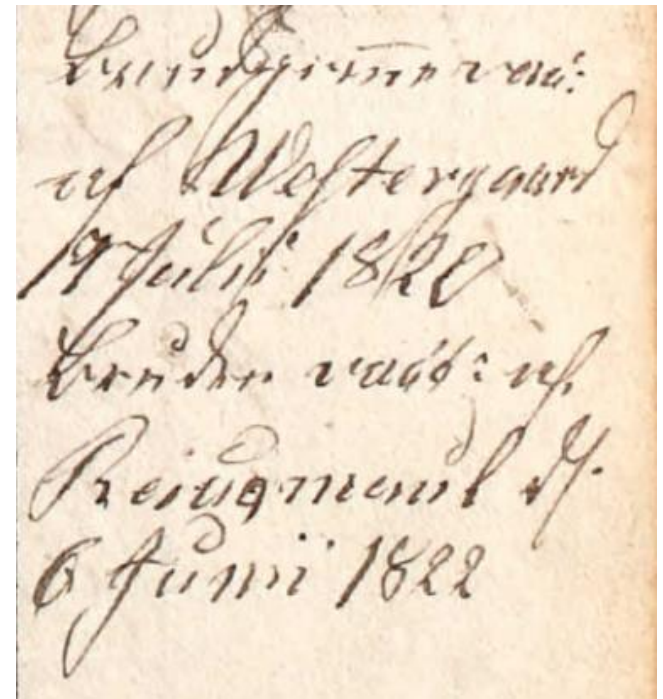
Lundheds-Tilfælde.	Om Attest er udstedt	Attestens Dato	Anmærkninger
god " " .... mandelig .... god "	Dr. paa uattestens den 4de Maj blev udstedt Attest for	den 12 Maj	Nr 4 uoplyselse

Og hvorfor er vaccinationsprotokoller så vigtige?

- Ved vielsen kan vaccinationsdatoen og lægens navn være nævnt
- Er der to med samme navn, der er født cirka samme tid og sted, kan vaccinationsdatoen bruges til at skelne dem fra hinanden
- Er man usikker på fødestedet (fx nævnt i folketællinger), kan vaccinationen føre til fødslen

Eksempel, Kirstine Larsdatter

- Født i "Lyngby" ca. 1821 ifølge folketællingerne
- Viet 19. marts 1842 i Ørsted Sogn
- Under anmærkninger: "Bruden vacc. af Raucmaul den 6. Junii 1822"
- Vaccinationsdato kan også være nævnt under fødslerne

Handwritten text from a church record, likely a baptismal record, mentioning vaccination. The text is written in cursive and matches the information in the list:

Lyngbygaard
af Westergaard
19 Julii 1820
Bruden vacc. af
Raucmaul d. 6. Junii 1822

Lægestater

- Kristian Carøe: Den danske Lægestand 1786-1838:

Rauchmaul, Andreas Frederik, S. af Distriktskirurg Selio Andreas R. og Dorothea Frederikke Johansdatter Kosse. F. 30 Juli 1798 i Roskilde, d. 22 Okt. 1843 i Aalborg. Kir. Eksam. E. 1822 I. Læge ved Frijsenborg 24, prakt. i Æbeltoft 37, Distriktskirurg i Aalborg og Læge ved Sygehuset 4 Aug. 38.

Gift Laurette Cathrine Tommesen, f. 6 Marts 1808, d. 25 Febr. 1869 i Fredensborg, D. af Kommerceraad, Birkedommer Jens Lassen T. og Mathina Elise Grüner samt senere gift med Oberst C. V. Arnholtz.

Rauchmaul, Selio Andreas, S. af Husar Nicolas R. F. 17 Juni 1765 i Kolding, d. 28 Maj 1835 i Roskilde. Var Feltskærsvend 88 og rimeligvis Eskadronskirurg inden kir. Eksam. E. 96 I. Eskadronskirurg, udnævnt til Amtskirurg i Cismar i Holsten 98, men har rimeligvis ikke overtaget Embedet, der atter besættes i 99, karakt. Underkirurg 1801, Distriktskirurg i Roskilde 8 Febr. 05.

Gift 4 Marts 1788 Dorothea Frederikke Johansdatter Kosse, f. c. 1767, d. 20 Nov. 1831, D. af Johan K.

Roskilde Lægedistrikt

dag 124

No.	Navn	Søn:		Alter.	Fødested.	Førelid.	Sundheds Tilstand.	Om Attest er udstedt eller meddeelt.	Attestens Datum.
		Mand.	Qvinde.						
	Lyngby								
42	Nicolai Jacobsen	1.	"	1.	Lyngby	Jens Nicolai Jacobsen	God	"	6 Juni
43	Lodov. Martin	"	1.	1/2.	"	Jens Nicolai Jacobsen	"	"	"
44	Oscar	1.	"	1/4	"	Jens Nicolai Jacobsen	"	"	"
45	Jens	1.	"	2.	"	Jens Nicolai Jacobsen	"	"	"
46	Jens	1.	"	1/2	"	Jens Nicolai Jacobsen	"	"	"
47	Jens	"	1.	1/2	"	Jens Nicolai Jacobsen	"	"	10 Juni
48	Kristian	"	1.	1.	"	Jens Nicolai Jacobsen	"	"	"

Lyngby = Lyndby

- Lyndby Sogns kirkebog

18de April 1821 . Kirstine : -

1821. Moderen: Juv. Christian Olsen. Moderen:
Børn: Kirst. 23. April 1821. Moder: Hads. Sallu. af Uglestrup:-
Fødsel: 19de April. 1821. Moderen: Juv. Lars Rasmussen: Moderen:
Børn: 11de Juni 1821. Johanne Christens Sallu. af Uglestrup:-

Præsten og fattigfolk

Fattige sanker aks efter høsten, Grandløse Sogn 1927 (KB)

Arkivskaber eller arkivserie:

Arkivskaber:

Arkivserie:

Periode:

Søg i Daisy

Der blev fundet **595** poster.

Side **1** af 2.

Gå til side:

1/2

Fra

Til

Arkivskaber

1929	1940	Abild sognekommune, Fattigkassen
1929	1940	Abild sognekommune, Hjælpekassen
1929	1940	Abild sognekommune, Socialudvalg
1839	1845	Agerskov Sogns Fattigvæsen
1846	1921	Agerskov Sogns Fattigvæsen
1839	1845	Agerskov Sogns Fælles Fattigforbund
1846	1921	Agerskov Sogns Fælles Fattigforbund
1872	1922	Aller Sogns Fælles Fattigforbund
1732	1736	Allerup Sogn
1798	1864	Arninge Sogn

Arkivserie

Regnskab for fattiggården
Regnskab for fattiggården
Regnskab for fattiggården
Fattigprotokol
Fattigvæsensager
Fattigprotokol
Fattigvæsensager
Fattigregnskaber
Dokumenter ang. fattigvæsen
Fattigkommissionens

Lad os begynde med det vigtigste:
Hvor finder man arkivalierne?

- Rigsarkivet eller kommunearkiver
- Skal kende forsørgelses- eller opholdsstedet

- Købstæder:
  - Indtil 1868: Rådstue/magistrat (fattigkommissioner)
  - Efter 1869: Kommune
- Landsogne:
  - Indtil 1803: Sogn eller gods (især på Fyn)
  - 1803-1867: Sogn eller kommune
  - Efter 1868: Kommune
- Kontrolmyndigheder: provstier, stiftsamter, amter, amtsråd m.fl.

Hvad hedder de vigtigste arkivalier?

- Fattigprotokollen
- Indført 1708 og indeholder de fattiges navne, opholdssteder, inddeling i klasser
- Heri findes også fattigregnskaber og fattigplanen (plan for fattigforsørgelsen i sognet)
- Korrespondance, kan indeholde breve, attester vedr. fattige

Gode søgeord

- Kan være meget forskel på, hvad arkivalier kaldes
- Gode søgeord i Arkivserie-feltet er "fattig", "alderdom", "plejebørn", "arbejdsløs" osv.
- Kan også gemme sig under mere anonyme arkivalier som "forhandlingsprotokol"
- Ofte god idé blot at søge på det pågældende sogn/rådstue/kommune + periode og få en liste frem over alle arkivalier

Fattigvæsenet gennem tiderne

- -1536: Kunne få hjælp hos familien, klostre, lav (gilder)
- 1536-1708: Fattigforsorg er statens ansvar, fattige er stort set overladt til sig selv (dog findes der fortsat gilder og privat fattigforsorg som fx hospitaler)

Dörst, fall ältit soldit an mistig konbagnat, vaa
 Sambtan Vi/ka ällmo/sofstand. Äst den fattig-
 sta fackli: fallamagla, sozan of uigan, vuden, fady,
 san äst nuan san vrad vuden ästgann allan
 konvundit, da, fall stnaz an vuden nokkonsting
 konvundit, som sig nelig of Vall sofstann ästallat
 of ludi: dan äst vradit allan konvundit, stadi kand
 ästbagnat, vaa dat Di/ka 15 ällmo/sofstand hall
 äst äst vradit allan konvundit, stadi kand
 ästbagnat, vaa dat Di/ka 15 ällmo/sofstand hall

”Først schall Altid holdis en rigtig Fortegnelse paa Femften Visse Allmese hoffder Aff die Fattigste herudi Hellemagle sogen och ingen Andenstedtz, saa Ad naar Een weed Døden Affgaar eller for Andris, da schall strax en Anden nottørfftig forandris, som sig erlig och Vell haffuer Anstillet och udi den Affdødis eller for Andredt sted kand Antegnes [...]”

Egentlige fattiglove

- 1708: Den første fattiglov (fødevarer, penge til husleje, tøj og brændsel, baseret på frivillige bidrag)
- 1732: Udlevering af fødevarer kan afløses af omgangsforsørgelse
- 1803: Regulær tvungen fattigskat, mere kontrol med byerne og sognenes forpligtelser

Eksempel på bidrag: Nakskov Rådstue: Fattigprotokol 1708-1753, pk. N-2
(1709)

Den Haandfæstede Råd- og Sættende 1709. Den 1te Junii

at de indskrevne, ved Gierdinges Møndum den første Termin

deres indtægt som følger -

	Den 1 ^{te} Termin	Den 2 ^{de} Termin	Den 3 ^{de} Termin	Den 4 ^{de} Termin
Gønder Gierdinge	10 1/2 R	10 1/2 R	10 1/2 R	10 1/2 R
Gierdinges Møndum Gæstgæsthuset				
Op Andet Møndum Gæstgæsthuset				
John Christensen, Møndum	8	8x	8	8
Hier Landsskattmester	6	6x	6	6
John Christensen	6	6x	6	6
John Christensen	4	4x		8
John Christensen	4	4x	4	4
John Christensen	4	4x		8
John Christensen	1	1x	1	1
John Christensen	2	2x	2	2
John Christensen	5	5x		10

Matthesen gile
om. dret

gile ing till dir sabbige i
vår var ligo som i ligo

Ing gile som ligo som för
vår gal sp Hans Krig

Ing suar offro mun
tuffur sabb gal sp

Salser fuge

gile ing till dir sabbige i
ligo som i ligo

HR §

gile ing till dir sabbige i
ligo som i ligo

gile som ing gile
till dir sabbige ligo som i ligo

Ing som i ligo
i ligo som i ligo

Ing som i ligo
i ligo som i ligo

Ing som i ligo
i ligo som i ligo

Ing som i ligo
i ligo som i ligo

Ing som i ligo
i ligo som i ligo

Ing som i ligo
i ligo som i ligo

Ret til hjælp

- 1849: Alle, der ikke kan forsørge sig selv, har ret til hjælp
- 1891: Omgangsforsørgelse afskaffes. Mere specifik lovgivning kommer til, og fattigloven kommer efterhånden kun til at dække dem, der ikke kan få hjælp iht. anden lovgivning
  - Aldersforsorg (1891 ff.)
  - Sygeforsorg (1892 ff.)
  - Arbejdsløse (1907 ff.)

Den moderne velfærdsstat

- 1933: Uoverskuelig lovgivning fører til 4 hovedlove:
  - 1. Folkeforsikringsloven (sygeforsikring, alders- og invaliderente)
  - 2. Ulykkesforsikringsloven
  - 3. Lov om arbejdshenvisning og arbejdsløshedsforsikring (arbejdsløse)
  - 4. Lov om offentlig forsorg (fattige)

Værdigt/uværdigt trængende

- Værdigt trængende: Uarbejdsdygtig pga. alder, sygdom og invaliditet, samt forældreløse børn
- Uværdigt trængende: Personer i den arbejdsdygtige alder, som burde kunne klare sig selv (løsgængere, landstrygere, prostituerede, arbejdssky individer, soldaterenker med små børn, enlige mødre med uægte børn)

Værdigt trængende

- Fik tiggertegn, der gav tilladelse til at tigge i en bestemt periode og område (fx sogn eller herred)
- Inddelt i 3 klasser:
  - 1. De blinde, sengeliggende, vanføre, gamle
  - 2. Små forældreløse børn, der ikke havde familie
  - 3. Husarme, der pga. dårligt helbred, mange børn o.l. ikke kunne tjene nok til livets ophold

Eksempler på klasser: Nakskov Rådstue: Fattigprotokol 1708-1753, pk. N-2 (1738)

Anno 1738 den 10de October
Var Dags Præsten velværdige H^{er} Jacob
Wille, Tilligemeend Magistratens H^{er} og
Var Til indvaldt Borgers H^{er} og
Var Rådstuen at forvalte den samlede
og Classificering af de fattige i
den kan anføres at være den grund til
og bygge almisse af den Publiques Fattige
Class og grundlig indtægt for anstalten
Anno 1739. Gældende
1ste Klasse / 2de Klasse
Charitæde H^{er} og

”Anno 1738 den 10de October

Var Sogne Præsten velærwerdige HøjtErede
Jacob Ullitz, Tilligemæde Magistratens Saa
velsom 6 Der Til udwaldt Borgere haar samlede
paa Raadstuen at Forfalte een Nye Deling og
Classeficering paa de fattiges Tal. Som kan
ansees at være Nødlieende til at oppebærge
almise af den Pubpligers fattige Casse Ugentlige
udehling for anstehende Aar 1739. Saaledes
[...]

Eksempel: Nylarsker Sogn: Fattigkommissionens forhandlingsprotokol, 1815

[illegible]

[illegible]

Bay, u. f. an in, u. f. an, trien, ...	Das in, u. f. an, u. f. an, ...	Er, u. f. an, f. u. f. an, Das ...

Dono elado e padan d'eu 19.
do 1000000 de annos e 1000000
de annos e 1000000.

[illegible]

Uværdigt trængende

- Stodderkongen (der var værdigt trængende) skulle jage uværdigt trængende bort
- Blev uværdigt trængende fanget i købstæderne, blev de pisket i fuld offentlighed og derefter jaget ud af byen

”Da Vi [...] haver erfaret, at der imellem dem, som Byens fattiges Inspecteurer skal være forefalden en Striidighed om et fattig qvinde-menneske, navnlig Johanne Hans Datter at indlægge i Byens Fattiges Huus, i det Sogne-præsten og Borgemester Kiølle har foranstaltet bemeldte fattige Menneske at antages, Men de 2de Vice-Borgemestere og Raadmænd opponerer sig der imod, foregivende, at bemeldte Qvinde skulde deels være byen u-vedkommende, deels, at hun ikke skulde være saa nødlidende, at der jo fandtes andre af Byens egne fattige, som vare meere trængende [...]”

Forsørgelsessted

- 1708: Det sogn, hvor man bor (fattigdistrikter oprettes i købstæder og pastorater)
- 1803: Det sogn, hvor man var født (med mindre man havde boet uafbrudt i et andet sogn eller by i mindst 3 år, ændret til 5 år i 1839)
- 1844: Gifte kvinder følger manden, og børn under 18 år følger forældrene
- 1933: Den kommune, hvor man bor

Forvirring i forbindelse med forsørgelsessted: Nakskov Rådstue:
Fattigregnskaber 1721-1768, pk. N-4 (1752)

7
ved Hønds Røngs. Maj: & allernaarlig
Lar besagat at udfolvere paa den fattige
Indtækt i Nacstion, afss. Christian Munkes
færdig Amøgning om Hønds Røngs
Datters Løstflugning, inden den paa af indfølgende
Copie af Hønds Røngs. Maj: til os under 29.
pastato anganger allernaarlig & Escripht som
og i allernaarligst følge af Hønds Røngs
indtækt den fattige Indtækt & sigentlig af Nacstion
Og den fattige Casse til Hønds Røngs Datters
foldning, da Hønds Røngs afsonder Hønds Røngs
Hønds Casse, Laer sig & sigentlig, forom vi og
Lar til Hønds Røngs & Hønds Røngs

”Hvad Hands Kongelige Majestæt allernaadigst har behaget at Resolve paa den fattige Enke i Nachschou, afgangne Christian Munkes, hindis Ansøgning om Hindes Vanvittige Datters Forflegning, vilde De self af vedfølgende Copie af Hands Kongelige Majestæts til os under 29de passato ergangne allernaadigste Rescript erfare, og i allerunderdanigst følge af Høystsamme, meddeele den fattige Enke 2 mk. ugentlig af Nachschou Byes Fattiges Cassa til Hindes datters Underholdning, da Hun ligeledes af Sønder Herreds Fattiges Cassa, skal nyde 1 mk. ugentlig [...]”

Undersøgelse vedr. forsørgelsessted: Hørsholm Sogn: Forhandlingsprotokol
for Hørsholms Fattigvæsen 1857-1862, pk. 1 (1857)

til Kjøbenhavn Fattigvæsen. Nr. 77 & 78 og Nr. 79 & 80
Ved Høfved. Råd af 24 Decbr. 1857. For den endelig afsluttet
Sag, om Christian Julius Kasmussen vedkommer forfølgelse af
sine i København. Det er ved Rådets i 1857 for den endelig afsluttet
sag anført, men Christian Julius Kasmussen, som den 3 Decbr
1856 ved Hofr. Råd og bekræftet til Kjøbenhavn 1857 i

”Til Kjøbenhavns Fattigvæsen.

Ved behagelig Skrivelse af 24de *forrige Maaned* har den ærede Direction forespurgt, om Frederik Julius Rasmussen erkjendes forsørgelsesberettiget her i Communen. Da man i Kirkebogen ikke har fundet en saadan Person anført, men derimod Frederik Junius Rasmussen, født den 3die Juni 1836 paa Usserød-Fabrik og confirmeret til Michaelis 1850 i [...]

Forsørgelsessted for uægte børn

- Uægte børn 1839-1933: Samme kommune som moderen, indtil barnet er 18 år, derefter avlingskommunen (hvor moderen opholdt sig 10-månedersdagen før fødslen)

Eksempel på kommune, der kradser penge ind fra andre kommuner eller barnefaderen: Hørsholm Sogn: Regnskabsbog for Hørsholm Sogns Fattigvæsen 1862-1867, pk. 1 (indtægter 1862)

12.	11. <u>Refund</u> fra Vidskinde Sattig moden Underføttel til Olene Christ ustandsdatter for Aars 1861 med	33. 5. -	Transport, 2 L. 1. - 1.
14.	12. <u>Madpenge</u> mod det i Hørsholm 11. April 1862 affaldte Marked	4. 4. 8.	
23.	13. <u>Alimentationsbrev</u> for 1/2 L. til 11. Marts 1862 fra Blichfeldtsgaard Anders Jensen af Skaberg, for sit med stattig hustru Frederikke Kristine Jensen, sommed arplad Bava, Jørgen Peter, Søn, der nu ligger i Hørsholm, Blaustrød Lag, den 11. September 1850	P. - - -	
29.	14. <u>Refund</u> fra Kjøbenhavn Sattig moden Andelsforening med Høved Jens Peter Julius Halffmanns familie Underføttel for 28. Dec. den 1861 til 29. Marts 1862 incl.	11. 2. -	

Tab af rettigheder

- Skulle gøre det mindre attraktivt at få fattighjælp
- Fattighjælp skulle tilbagebetales

- Ægteskab 1824-1961: Hvis en af parterne som voksen havde modtaget urefunderet fattighjælp inden for de sidste 5 år, skulle de have tilladelse fra mandens forsørgelseskommune, før ægteskabet kunne indgås
- Stemmeret og valgbarhed 1849-1961: Havde man modtaget urefunderet fattighjælp, kunne man ikke stemme eller vælges

Spørgsmål?

Husk også:

Vejledningsvideoer

www.genealogi.dk

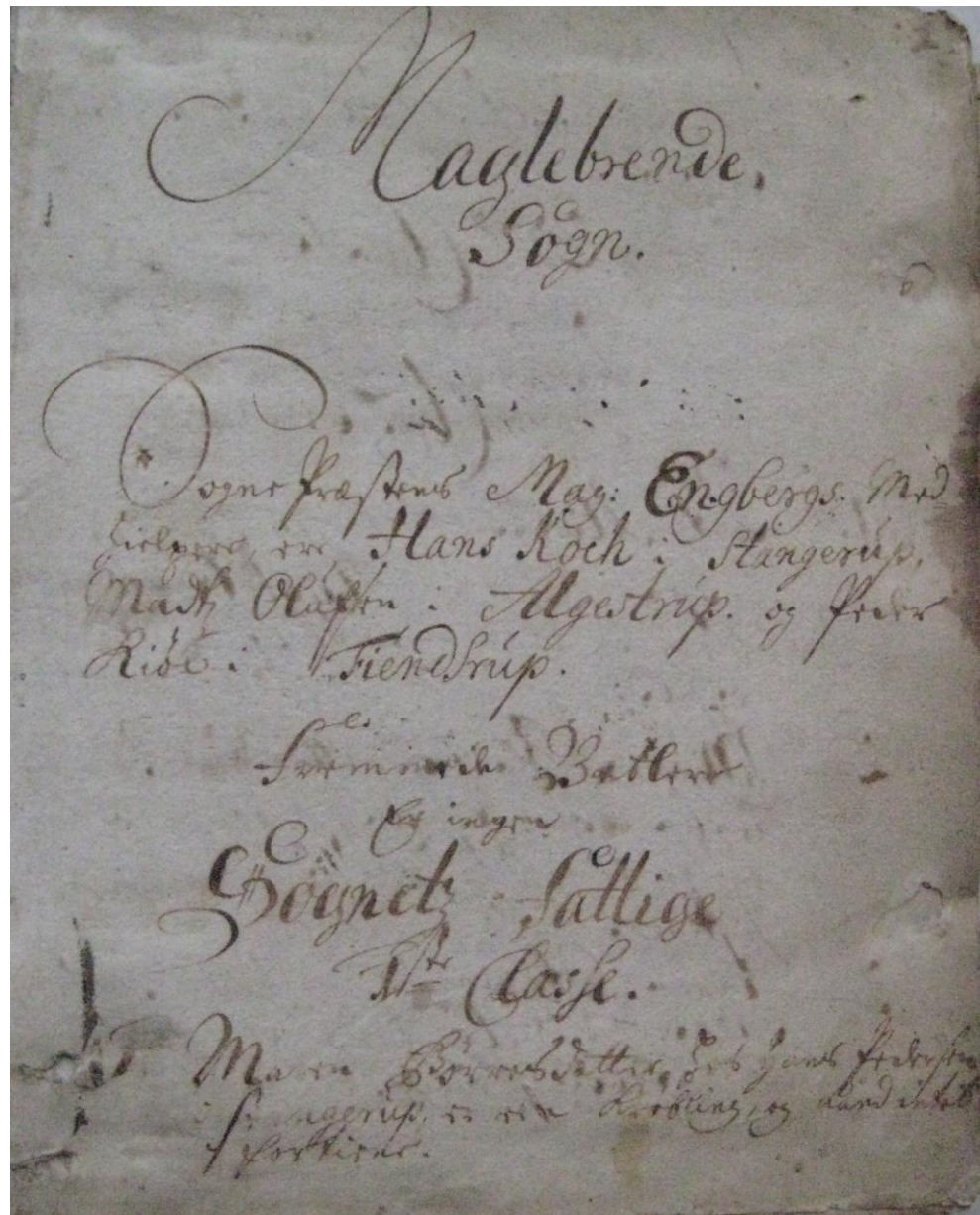
5 grupper inden for fattigforsorg

- Gamle
- Syge
- Arbejdsløse
- Fremmede (udlændinge)
- Plejebørn og fattige børn

Aldersforsorg

- -1891: Som fattige ("værdigt trængende")
- 1891-1922: Alderdomsunderstøttelse (gjaldt værdigt trængende over 60 år efter individuel vurdering af kommunen, støttens størrelse ligeså)
- 1922-1956: Aldersrente (gjaldt uformuende over 65 år, aldersrentens størrelse fastsat i loven)
- 1956-: Folkepension

Maglebrænde Sogn: Forhandlings- og regnskabsbog for fattigvæsenet i
Maglebrænde Sogn 1723-1844, pk. 1

2. - ² Jørgen Omsid: Maglebrende, en
gammel velkendt Mand, og fand intet
fortrins.

2. ² Casse
fandt ingen.

3. ³ Casse.

1. - ¹ Løjt Nilsen datter Jørgen Larsen
mønstre Løjt i Maglebrende og
Oboe og fand en fortvædet fuld løst
og fuld.

2. - ² Martin Jørgensen datter Jørgen Larsen
mønstre ibid: en en krobting, og fand
en fortvædet ind, og fand sin Land
Løjt.

3. - ³ Larsen Omsid Jørgen fand en
mønstre i Algetrup, en gammel
og affaldig spind.

Sygeforsorg

- -1892: Som fattige ("værdigt trængende"), fra midten af 1800-tallet oprettes private sygekasser
- 1892-1933: Statsanerkendelse og statstilskud til sygekasser (kun for ubemidlede arbejdere, husmænd, håndværkere m.fl.)
- 1933-1971: Alle mellem 21 og 60 år skal være medlem af sygekasse, også forudsætning for at modtage aldersrente
- 1971-: Offentlig sygesikring (sygekasser ophører 1973)

Arbejdsløse

- -1907: Som fattige ("uværdigt trængende"), der oprettes private arbejdsløshedskasser
- 1907-: Statsanerkendelse af arbejdsløshedskasser (staten bidrager med 50 %, medfører ikke tab af borgerlige rettigheder)

Man kan "følge" folk i protokollerne

- Carl Rasmussen forlod sin hustru Anna Christine Rasmussen, der boede i Magleby
- Hun kunne ikke tjene nok til at forsørge sig selv og sin familie og fik derfor fattighjælp
- Familien nævnes i Magleby Kommunes forhandlingsprotokol 11.05.1910, 13.05.1911, 09.09.1911, 26.03.1913, 08.11.1913, 13.12.1913, 04.04.1914, 14.10.1916, 29.03.1917

Eksempel 09.09.1911:

Magleby Kommune: Sognerådets forhandlingsprotokol 1900-1913, pk. 10-5

²
Meddelelse forelåa fra Randers Hervedskontor
at forhenværende Skipper Carl Rasmussen af Kl. Havn
(nu Aabydsmand i Randers) var sat i Bidrag til Familien
Underhold, med 12 Kr. maanedlig til Hustruen og 18 Kr.
til Børnene, at betale bagud fra 15 Marts 1911. Det vedtoges
at søge Beløbet inddrevet ved Udpantning, eventuelt
afsonet efter de derom gældende Regler

³
Forsørgelsesvæsen om man

Fremmede (udlændinge)

- -1892: Samme regler som danskere, nemlig 5 års fast og uafbrudt ophold i samme sogn giver mulighed for hjælp (ellers sendes man retur til sit hjemland)
- 1892-: Kun hjælp til personer med dansk indfødsret

Plejebørn og fattige børn

- 1708-1891: Fattige børn blev ved årlige auktioner udliciteret til den gårdmand, der skulle have mindst betaling for at forsørge og opdrage barnet
- 1888-: Kommunen skal føre tilsyn med alle plejebørn (ikke kun dem, kommunen selv satte i pleje) og godkende plejeforældre

Eksempel på plejebarn: Korsør Købstadskommune, Børneværn: Fortegnelse
over Korsør Kommunes Plejebørn, pk. 40-41 – 40-45

Nr.	Navn	Ægt	Karsagent til Underopførelsen	Karar kommand under Opførelsen
	Iseltz Hemmelte Stramrupen	19 Døbt 1895	Modersamt ugilt Lærtha Kørskene Køfed kom stke forsørge Stramrup	1 Sparks 1896
Skolelærers amtet til 1/3 97 med 20 Kr. 1/6 97 - 20 - 1/9 97 - 20 - 1/12 97 - 20 - 1/3 98 - 20 - 1/6 98 - 20 - 1/9 98 - 20 - 1/12 98 - 20 -				
1/30 5 Skolelærers amtet til 1/3 1905 med 15 Kr. Betrug amtet til 1/6 05 med 15 Kr. 1/9 05 Skolelærers amtet til 1/9 05 med 15 Kr.				

Kaar og hvor   Aartig
Konsak.   Skien   Skien

Ann.

1396 has hybrid Lane 80 lbs
Sarcosium, Hatcher 2743

wa 496 has ordered
N. Str. Stryk. Jensen
Halshus #40 370.
Halshovney N. 10

Udsagt Svornsfader, hermed: Svornsaaget Hans
Hans
Hennik Samsen skat i l. handelsrevolution af 9/96
udvide 40 Sh aarlig med 1/4 Del 17/3, 17/6, 17/9 & 17/12.
Indraget forsvind til 60 Sh aarlig fra 17/3 96. at regne

Burnimiedern skal sedrætt at aarligh bidray af 10 Kr.
ift Antike Resolution af 28/3 96 fra 17/3 96 at regne med
1/4 P. i hver 1/3. 1/6. 1/4 o 1/12.

Resolutionerne modtaget

Manufacturers & Moderns Building for 1/2 hour till 1/2 97 belack 10/97
 - - - - - 1/2 97 - - - 10/97

Barnepadern, Art. Nr. 20 Proseminar hoi E. flammis 1905
belakt Gley padern N. Chr. Skytte Jernum 150 Kr paa Tjeban for
Barnet med til det pglotte 14 kor - heraf er de 50 Kr i renter og 100
kasson paa Provant. Kassen og kassen skal haves for det Raadermester

Eksempel på plejebørn: Korsør Købstadskommune, Børneværn:
Tilsynsmyndighedens plejebørnsprotokol 1933-1935, pk. 40-41 – 40-45

Oplysninger om Plejebørn, der er under Tilsyn efter L.				
Barnets Løbe- Nr. fra Aar til Aar	1	2	3	4
	a) Plejebarnets fulde Navn? b) Hvor født? c) Naar født? (Aar og Dato) d) Moderens (Forældrenes) Navn, Stilling og Bopæl? e) Naar anbragt i Pleje?	Plejeforældrenes a) Navn? b) Alder? c) Antal egne hjemmeværende Børn? d) Bopæl? e) Livsstilling (og Forandring heri)? f) Haves andre Plejebørn? (Er Barnet adopteret, men dog under Tilsyn, anføres dette her)	Hvem betaler for Barnet? (Stilling, Navn og Adresse)	Plejelønnens Størrelse?
~~37~~	~~a) Edra Elise Jacobine b) Korsør c) 11/6 1922. d) Edra Jacoben, Kruiservej 31~~	~~a) Haagen Jacoben b) 31 c) 1 d) Kruiservej 31 e) Arbejdsplads~~	~~Bjerner Jacob Nielsen 204 Sk Grænbjørn~~	
~~38~~	~~a) Inge Marie Pedersen b) København c) 26/7 29 d) Blø Grønbejls Pedersen, Led. Jørgensbjerg~~	~~a) Valde Pedersen b) 40 c) 1 d) Hørsholmvej 27 e) Hørsholmvej 27~~	~~Ottuf Johannes Schwartz og Hørsholm Lund Lunds Andersen, Roskilde~~	~~204 Sk~~

Nr. 181 af 20. Maj 1933 § 110, Stk. 1, Nr. 1, jfr. Stk. 2, Nr. 1 og 2.

5 Dato for Tilladelsen (Lovens § 115) og Tilsynets Paabegyndelse.	6 Dato for Anmeldelse a) af Forandringer (f. Eks. Bopælsforandringer) eller b) Ophør af Plejeforholdet og Grunden dertil.	7 Dato for Tilsynets Ophør og Grunden dertil.	8 Dato for og Indhold af Udvalgets Tilførsel om Barnets Forhold (Lovens § 113), paa Grundlag af den eller de fra den tilsynsførende modtagne Indberetninger.
		1/38 Udgaan Lade Forhold i Hjemmet.	-1.JAN.1936 31 DEC. 1936 meget godt. meget godt
14/5 1930			-1.JAN.1936 31 DEC. 1936 31 DEC. 1937 31 DEC. 1938 31 DEC. 1939 31 DEC. 1940 godt. godt godt — — ingen tilmeldt

Eksempel på vurdering af plejehjem for børn: Korsør Købstadskommune,
Børneværn: Forhandlingsprotokol for tilsynet med plejebørn 1913-1929, pk. 40-
41 – 40-45

Fredag den 25 April afholdtes Møde
i Byrådsalen paa Storbalt. Listerne
og Journal blev gennemgaaet og reviderede
Arbejd. Hjalmar Johansens Kustru var tilstegt
til Møde, da Tilsynet ikke mente at hendes
Hjem mere var egnet som Plejehjem, efter
en Skrivelse fra Politimesteren, var og Tilsynet
harde besluttet at fratage hende Plejetilladelsen.
Fru Johansen mødte ikke, og det blev bestemt
at tilskrive hende. En Skrivelse fra Byrådet
behandlede og det vedtoges at svare, at Tilsynet
fandt, at det efter dets Mening ikke var
nødvendigt at forandre Formerne for Tilsynet
men at det var betryggende saaledes som det
blev udført.

Spørgsmål?

Husk også:

Vejledningsvideoer

www.genealogi.dk